

Ткачик Федір Петрович

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
ЗУНУ, м. Тернопіль

СПЕЦИФІКАЦІЇ ЗБАЛАНСУВАННЯ БЮДЖЕТУ: ДОСВІД КАНАДИ

У процесі збалансування дохідної і видаткової частин бюджету формується відповідний баланс (стан бюджету), який може визначатись: рівновагою доходів і видатків, профіцитом (перевищенням доходів над видатками), дефіцитом (перевищенням видатків над бюджетними доходами). Рівновага дохідної і видаткової частини бюджету є його природним станом, за якого усі планові видатки забезпечені відповідними доходами. Стан рівноваги бюджету може вважатися оптимальним, а його досягнення – найважливішим завданням бюджетного планування. Його вагомість обумовлена складністю природи бюджету, де переплітається величезний спектр різнорівневих інтересів і суперечностей. В їх основі бажання суб'єктів отримувати якомога більше асигнувань і сплачувати якомога менше податків. Така суперечність максимально утруднює процес балансування бюджету [1, с. 27].

Відмінності між різними рівнями державного управління в зборі доходів є навіть більш помітними, ніж у випадку видатків. Випадок Канади знову показує ступінь децентралізації. Провінції Канади мають доступ практично до всіх баз оподаткування, включно з деякими, недоступними федеральному уряду. Крім того, вони несуть відповідальність за фінансування вищої частки власних витрат, ніж у США. Усі провінції Канади встановлюють та адмініструють податки на доходи фізичних осіб і компаній, податки на заробітну плату та спеціальні акцизи на алкоголь, тютюн і нафтопродукти. Також контролюють механізми декларування та сплати загального податку з продажу, податки з доходів від ресурсів або прибутку, отриманого в межах їхньої юрисдикції, водночас акцентуємо, що надходження від податків на майно використовуються для фінансування значної частини видатків місцевого самоврядування. Податкові надходження із заробітної плати спрямовуються на фінансування окремих соціальних програм. У канадській системі провінції мають повну свободу вибору своїх податкових систем. Також вони можуть вільно брати участь у федерально-провінційних угодах гармонізації прибуткового податку та податку з продажів. Результатом є досить узгоджена система податку на прибуток, але в іншому випадку функціонує набір провінційних податкових режимів, які суттєво відрізняються. В сучасних умовах провінції та їхні муніципалітети акумулюють більше доходів, ніж федеральний уряд, і покривають значну частину своїх власних доходів. У той же час, спроможність залучати доходи суттєво різняться залежно від провінції, і це явище уособлюється підставами для трансфертного вирівнювання. Звичайно, чим далі триває децентралізація, тим більша потреба у вирівнюванні і водночас тим важче її підтримувати політичним консенсусом [2].

Варто констатувати про наявні відмінності в спроможності оподаткування між провінціями у Канаді. Це є наслідком не лише високого ступеня децентралізації політики формування доходів, а й результатом економічних відмінностей, які існують між канадськими провінціями, особливо між промислово-інтенсивними (Онтаріо) та багатими на ресурси (Альберта) тощо. Крім того, у різних провінціях цілком можуть бути різні потреби у витратах на душу населення. Водночас, проблема вертикального фіскального дисбалансу вже не виглядає серйозною, оскільки провінції поступово отримують все більше податкових можливостей від федерального уряду і мають змогу фінансувати значну частку своїх власних витрат. Таким чином, у Канаді основною проблемою є горизонтальний дисбаланс.

Важливим вважаємо той аспект, що горизонтальні дисбаланси не спроможні врегулюватися самостійно. Якщо одна адміністративно-територіальна одиниця має меншу фіскальну спроможність, ніж інша, вона не зможе надавати адекватні державні послуги за порівнянними податковими ставками. Результатом буде або порушення горизонтальної справедливості – інакше державний сектор по-різному ставитиметься до ідентичних громадян у різних штатах – або неефективний розподіл ресурсів між штатами – підприємства та окремі особи матимуть суто фіскальний стимул перебувати в штатах із вигіднішими фіскальними правилами й можливостями. Хоча канадська фіскальна система є децентралізованою, провінції все ще покладаються на федеральний уряд щодо значної частки фінансування своїх витрат. Практично в усіх федераціях і країнах із декількома рівнями управління існує чітка система вирівнювання трансфертів, метою якої є досягнення певного рівня горизонтального балансу.

У Канаді офіційна система вирівнювання призначена для фінансової компенсації тим провінціям, у яких податкова спроможність яких є нижчою за мінімальний національний стандарт. Система не є досконалою, оскільки, наприклад, вона фактично виключає більшість нерівномірно розподілених доходів від нафти та газу та є валовою, а не чистою схемою. Тим не менш, вона слугує своєрідною опцією гарантування еквівалентних можливостей для залучення доходів провінціями [3]. Кульмінаційною рисою фіскальних відносин виступає співпраця між федеральними та провінційними органами управління, яка дозволяє провінціям гнучко вибирати власну структуру ставок і власний набір позикових інструментів з деякими обмеженнями.

Список використаних джерел:

1. Колісник О. Я. Бюджетний дефіцит: причини, економічні ефекти та особливості управління. *Економіка та держава*. 2014. № 6. С. 26-32.
2. Ronald L. Watts. *The Spending Power in Federal Systems: A Comparative Study*. Kingston: Institute of Intergovernmental Relations, Queen's University. 1999, Vol. 4, P. 57.
3. Fritz W. Scharpf. *The Joint Decision-Trap: Lessons from German Federalism and European Inegration*, Public Administration. 1988. Vol. 66 P. 246.